

यदुक्तं लुप्तक्रियायाश्च यदितितत्पत्याह नेति वेदवादान् विधिनिषेधरूपान् स्वएवलोके स्वात्मन्येवरममाणस्य महतो मुनेः सम्यक् विरक्तस्य मतिर्नानुवर्तते निवृत्ताधिकारत्वात् अधिकारभेदेदृष्टान्तः यथा देवानां गतिराकाश एव मनुष्याणां पृथिव्यामेव अतः स्वएव धर्मे प्रवृत्तिलक्षणे निवृत्तिलक्षणे वा स्थितः सन् परमन्यधर्मे पुरुषं वानक्षिपेत् न निदेत् व्यवस्थिताधिकारत्वेनोभयोः सत्यत्वात् न क्षिपेदेवेति वाऽन्वयः ॥ १९ ॥ एतदेवोपपादयंत्याह प्रवृत्तमग्निहोत्रादि निवृत्तं शमदमादि ऋतं सत्यमेव यतः वेदे आश्रितं विहितं तच्च विविच्य व्यवस्थया श्रितं न त्वविशेषेण व्यवस्थामेवाह उभयं रागवैराग्यलक्षणं लिंगं चिन्हं अधिकारिविशेषणं यस्मिन् तत् ननु यावज्जीवमग्निहोत्रं जुहोति शांतो दांत इत्यादिषु नैवं व्यवस्था प्रतीयते सत्यं तथाऽप्युभयोरेकाधिकारविरोधात् तथा पर्यवस्यतीत्याह युगपद्भावो यौगपदं यौगपद्येनैकस्मिन् कर्तरितत्कर्मद्वयं विरोधि ननु तर्हि निवृत्तं कर्म शिवेनापि कर्तव्यमेव नेत्याह

न वेदवादानुवर्तते मतिः स्वएवलोके रमतो महामुनेः ॥ यथा गतिर्देवमनुष्ययोः पृथक् स्वएव धर्मे न परं क्षिपेत् स्थितः ॥ १९ ॥ कर्म प्रवृत्तं च निवृत्तं मप्यृतं वेदे विविच्योभयलिंगमाश्रितम् ॥ विरोधितयौगपदैककर्तरि द्वयं तथा ब्रह्मणिकर्म न च्छति ॥ २० ॥ मावः पदव्यः पितरस्मदास्थिता या यज्ञशालासु न धूमवर्त्मभिः ॥ तदन्नं तृप्तेरसु भृद्भिरीडिता अव्यक्तलिंगा अवधूतसेविताः ॥ २१ ॥ नैते न देहे न हरेरुता गसौ देहोद्भवेनालमलंकुजन्मना ॥ ब्रीडाममाभूत् कुजनप्रसंगतस्तज्जन्मधिक्यो महतामवधकृत् ॥ २२ ॥

ब्रह्मणिसदा शिवे किंचिदपि कर्म न ऋच्छति न प्राप्नोति अतो यथा प्रवृत्तनिवृत्तयोः परस्परधर्माकरणेन दोषः तथैश्वरेण तदुभयधर्माकरणेऽपीति भावः ॥ २० ॥ चिताभस्मकृतस्नानः तथानग्न इत्यादिना यो भोगाद्यभाव उक्तस्तत्राह हे पितः अस्माभिरास्थिताः आश्रिताः पदव्यः अणिमादिसमृद्धयः वोयुष्माकं मा न संतीत्यर्थः यतो वः पदव्यो यज्ञशालास्येव भवंति ताश्च तदन्नेन यज्ञगतेनान्नेन तृप्तैः केवलमीडिता धूमवर्त्मभिश्च भुज्यन्ते या अस्मत्पदव्यस्तास्तु नैवं भूताः किं त्वव्यक्तलिंगाः न व्यक्तलिंगं हेतुर्यासाम् इच्छामात्रं प्रभवत्वात् अवधूतैः ब्रह्मविद्भिः सेविताः अतोऽहमाद्योरुद्रोदरिद्र इति गर्वं माकृथा इति भावः ॥ २१ ॥ किं बहुनोक्तेन इदं देहं त्यक्ष्याम्येवेत्याह द्वाभ्याम् एतेन नालं न पूर्यते किम् अपित्वलमेव कथं भूतेन कुजन्मना तदेवाह हरेरुता पराधस्य तव देहादुद्भूतेन उत्पन्नेन ननु श्लाघ्योऽयं देहः कथं त्याज्यस्तत्राह कुजनस्य तव प्रसंगतः संबंधात् मम लज्जाऽभूत् अतो यो महता मप्रियकर्ता तस्मात् यज्जन्मतद्विक् त्वत्संबन्धादश्लाघ्यमित्यर्थः ॥ २२ ॥